

Podujatia – SEPTEMBER

4.9. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – ANDREA BOCELLI**
Jedinečný hlas súčasného svetoznámeho talianskeho tenoristu pod umelou hviezdou oblohou. *Uvádza: PaedDr. Juraj Humeňanský*

6.9. (sobota) o 11.00 h **POTULKY OBLOHOU**
Program pod umelou hviezdou oblohou planetária o hviezdach, planétach, Mesiaci a Mliečnej ceste. Vhodný pre mladších školákov.

11.9. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – JOHN WILLIAMS**
Hudba z filmov Hviezdne vojny, Jurský park, Sám doma, Zachráňte vojaka Ryana atď. pod umelou hviezdou oblohou.

13.9. (sobota) o 11.00 h **AKO SA SLNIEČKO NARODILO**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku o vzniku hviezd, Slnka a planét.

18.9. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – BEATLES**
Predstavenie nezabudnuteľnej kapely v audiovizuálnom programe pod umelou hviezdou oblohou planetária.

20.9. (sobota) o 11.00 h **NEVESTA HVIEZD**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou, spracovaná na motívy klasického laponského mýtu.

25.9. (štvrtok) o 18.00 h **JESENNÁ OBLOHA**
Program v planetáriu o objektoch a súhvezdiach jesennej oblohy, o dvojhviezdach a premenných hviezdach, doplnený videofilmom a lektorským výkladom.

27.9. (sobota) o 11.00 h **AKO JE SLNIEČKO ĎALEKO**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku o vzdialenosti a veľkosti nášho Slnka.

a a a

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Streda po zotmení v prípade priaznivého počasia.

10.9. o 19.30 h *Mesiac*
24.9. o 19.30 h *Jupiter*

Vstupné

Večerné programy:	náučno – populárne	35 Sk / 1,16 €
	hudobné	40 Sk / 1,33 €
Programy pre deti a MŠ:		25 Sk / 0,83 €
Astronomické pozorovania:		25 Sk / 0,83 €
Skupinové návštevy:		40 Sk / 1,33 €
(žiaci ZŠ, študenti, invalidi, dôchodcovia 30 Sk / 1 €)		

Podujatia – OKTÓBER

2.10. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – VANGELIS**
Nezvyčajný hudobný svet uznávaného súčasného skladateľa gréckej národnosti pod umelou hviezdou oblohou.

4.10. (sobota) o 11.00 h **MARTIN A HVIEZDA**
Rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre najmenších.

7. a 8.10. (ut. a st.) o 17.00 h **SVETOVÝ KOZMICKÝ TÝŽDEŇ KOZMOS – CESTY DO VESMÍRU**
Hudobno-dokumentárny program pod umelou hviezdou oblohou o histórii a súčasnosti kozmonautiky v oblasti raket, raketoplánov, kozmických staníc a vesmírnych ďalekohľadov.

9.10. (štvrtok) o 18.00 h **HPHO – CELINE DION**
Výber zo známych skladieb kanadskej interpretky baladickéj hudby pod umelou hviezdou oblohou. *Uvádza: PaedDr. Juraj Humeňanský*

11.10. (sobota) o 11.00 h **ROZPRÁVANIE O SLNIEČKU**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku, v ktorej sú vysvetlené základné vlastnosti Slnka.

16.10. (štvrtok) o 18.00 h **HPHO – POSOLSTVO ČASU**
Zastav sa a začni odznova pri počúvaní Piesní vzdialenej Zeme M. Oldfielda. *Uvádza: Roman Šankvalier*

18.10. (sobota) o 11.00 h **POHĽADY NA OBLOHU**
Program pod umelou oblohou planetária o tom, čím sa líši denná a nočná obloha v lete a v zime. Vhodný pre mladších školákov.

23. a 24.10. (št. a pi.) **KONFERENCIA K 60. VÝROČIU ZALOŽENIA ĽUDOVEJ HVIEZDÁRNE V PREŠOVE**
pre pozvaných účastníkov.

25.10. (sobota) o 11.00 h **O FOTÓNKOVI FILIPKOVI**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku

30.10. (štvrtok) o 18.00 h **PO ZÁPADE SLNKA**
Náučný program pod umelou hviezdou oblohou o tom, čo všetko môžeme vidieť na oblohe po západe Slnka z viacerých výnimočných oblastí našej Zeme.

a a a

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Streda po zotmení v prípade priaznivého počasia.

8.10. o 18.30 h *Mesiac*
22.10. o 18.30 h *Jupiter*

Termíny návštev

Dospelí: štvrtok o 18.00 h
Deti: sobota o 11.00 h

Astronomické pozorovania: streda v určených hodinách
Skupinové návštevy: pondelok až piatok
o 9.00, 11.00, 14.00, a 16.00 h, sobota o 9.00 h
Kapacita planetária je 68 miest. Skupinové návštevy je nutné dohodnúť vopred telefonicky alebo osobne.

HVEZDÁREŇ A PLANETÁRIUM V PREŠOVE

Astronomický informátor
september – október 5/2008

Pripomíname si 60. výročie založenia hviezdárne v Prešove

Vydáva: HaP v Prešove v spolupráci s pobočkou SAS pri SAV v Prešove

Ročník XXXIV
Telefón/Fax: 051 / 7722065, 7733218
E – mail: hap@astropresov.sk
Internet: www.astropresov.sk

PREŠOV
Kandidátka ERMK 2013
Candidate for EGOC 2013

Pripomíname si 60. výročie založenia hvezdárne v Prešove

Viete, že ...

28. októbra 1948 bola v budove vodárenskej veže v Prešove otvorená prvá ľudová hvezdáreň na Slovensku? Hvezdáreň vznikla z iniciatívy Miestneho odboru Štefánikovej astronomickej spoločnosti na čele s Dr. Alexom Duchoňom. Po nej začali vznikať ďalšie hvezdárne a dodnes je na území Slovenska pomerne hustá sieť týchto zariadení. Samostatné hvezdárne sa nachádzajú v 14 mestách – Banská Bystrica, Hlohovec, Humenné, Hurbanovo, Kysucké Nové mesto, Levice, Medzev, Michalovce, Partizánske, Prešov, Rimavská Sobota, Rožňava, Žiar nad Hronom a Žilina. Hvezdáreň Roztoky je v súčasnosti organizačnou zložkou Podduklianskeho osvetového strediska vo Svidníku a v Trebišove sa hvezdáreň zmenila na Úsek astronómie Regionálneho osvetového strediska.

4. októbra 1984 bolo pri hvezdárni v Prešove otvorené planetárium?

Na Slovensku je celkovo 6 planetárií v piatich mestách. V Košiciach sú dve planetária, jedno pri Technickom múzeu, druhé je súčasťou CVČ Domino. Ďalšie planetária sú pri hvezdárňach v Hurbanove, v Hlohovci a v Žiari nad Hronom. Tým, že hvezdáreň v Prešove má aj planetárium je v súčasnosti jedinou organizáciou svojho druhu na území Prešovského samosprávneho kraja.

Prešov bol v mnohých prípadoch v popredí historických udalostí hvezdárstva v rámci terajšieho územia Slovenska a často udával tón ďalšieho vývoja?

Za zmienku stoja nasledovné skutočnosti: Historicky overené korene hvezdárstva v Prešove siahajú do 17. storočia. Z roku 1661 sa zachoval prvý doklad o mestskej hvezdárni v Prešove. V rokoch 1661-1665 bol jej správcom Izrael Hiebner, ktorý s polyhistorom Hainom zostrojili zrejme prvý ďalekohľad na území terajšieho Slovenska. Ďalekohľad Hiebnerovi poslúžil k potvrdeniu Kopernikovho heliocentrického učenia. Hiebnerove myšlienky na vtedajšie časy boli veľmi pokrokové. Navyše pomocou ďalekohľadu nakreslil mapu Mesiaca, zostavil večný kalendár, vypočítaval zatmenia Slnka a Mesiaca, pričom jeho výpočty boli presnejšie ako ich dosahovali učení kolegovia vo Viedni a celom Uhorsku. Pravdepodobne Hiebner činnosť hvezdárne iba obnovil. To znamená, že korene hvezdárstva v Prešove siahajú ešte hlbšie a je veľmi pravdepodobné, že hvezdáreň v našom meste vznikla už začiatkom 16. storočia zásluhou Jána z Prešova (Joannes de Eperies).

Prešov niekedy volali Slovenským Greenwichom?

Od roku 1939 do konca vojny sa z časového kútika súkromnej hvezdárne Dr. Duchoňa širil cez prešovský rozhlas časový signál pre územie celého Slovenska. Tento kútik vznikol hlavne zásluhou Ing. Samuela Šubu, ktorý bol jeho hlavným konštruktérom. Srdcom časového kútika boli veľmi presné kyvadlové hodiny s Rieflerovým invarovým kyvadlom s kompenzáciou na zmeny teploty vzduchu a tlaku vzduchu. Vďaka špičkovej konštrukcii na vtedajšie časy išli veľmi presne. Zachovali sa až dodnes. Sú v našej organizácii, sú plne funkčné a idú veľmi dobre. Momentálne tieto vzácne hodiny nepoužívame, aby sa v dobrom stave zachovali aj pre budúcnosť.

Prešovská hvezdáreň je od roku 1964 koordinačným centrom pre pozorovanie slnečnej fotosféry?

Pozorovatelia z celého Slovenska nám pravidelne zasielajú výsledky svojich pozorovaní, ktoré my ďalej spracúvame a každoročne ich vydávame vo forme periodika (Bulletin o pozorovaní Slnka na Slovensku), ako prezentáciu výsledkov pozorovaní uskutočnených na našom území. Výsledky našich pozorovaní v porovnaní s medzinárodnými pozorovaniami sú veľmi dobré. V súčasnosti v našej pozorovacej sieti pracujú takmer dve desiatky kooperujúcich pozorovateľní. Navyše naša hvezdáreň je zapojená do dvoch medzinárodných pozorovateľských sietí. Jedna je európsko-slovenská s centrom vo Valašskom Meziříčí a druhá európska (SIDC) s centrom v Bruseli. V súčasnosti každodenne, hneď po pozorovaní Slnka, zasielame výsledky našich pozorovaní do medzinárodného centra v Bruseli (priamo cez internet), takže do hodnoty výsledného medzinárodného relatívneho čísla sú zahŕňané aj naše pozorovania.

49. rovnobežka severnej zemepisnej šírky prechádza budovou Hvezdárne a planetária v Prešove?

Pravdupovediac je to rarita. Na Slovensku neexistuje žiadne astronomické zariadenie, ktorým by prechádzala celočíselná rovnobežka či poludník. Bez preháňania je to raritou aj v celosvetovom meradle. Pravdepodobne nikomu sa nepodarilo postaviť hvezdáreň na celočíselnej rovnobežke alebo poludníku. A keby aj, tak takýchto prípadov je veľmi málo. Známy je greenwichský nultý poludník, ktorý bol medzinárodnou dohodou zvolený tak, aby prechádzal budovou pôvodného observatória v Greenwichi pri Londýne. Naša 49. rovnobežka do budovy vstupuje hlavným vchodom a prechádza takmer celou vstupnou halou. Preto návštevníci, keď prechádzajú z južnejšie položenej prednáškovej miestnosti do severnejšie položenej kruhovej miestnosti planetária, chtiac-nechtiac musia prekročiť 49. rovnobežku. A keď nás prídu navštíviť, alebo od nás odchádzajú, zopár metrov nerobia nič iné, iba postupujú ďalej po 49. rovnobežke.

Prešov je nielen na Zemi, ale aj na oblohe?

Takto bola pomenovaná jedna planétka z hlavného pásu medzi Marsom a Jupiterom. Planétka bola objavená v noci z 8./9. 4. 1999 na Astronomicko-geofyzikálnom observatóriu v Modre dvojicou pozorovateľov – Leonardom Kornošom a Štefanom Gajdošom. Na základe návrhu Š. Gajdoša bola planétka pomenovaná podľa jeho rodného mesta, v ktorom kedysi navštevoval astronomický krúžok pracujúci pri našej hvezdárni. Pomenovanie novej planétky sa RNDr. Štefan Gajdoš rozhodol oficiálne oznámiť v roku 2003 pri príležitosti 55. výročia založenia hvezdárne v Prešove. Zaujímavosťou je ešte jeden súvis medzi objavom planétky Prešov a mestom Prešov. Tento objav bol uskutočnený 60-cm ďalekohľadom, ktorý bol zachránený mestom Prešov pred istou skazou. V roku 1938 boli južné časti Slovenska násilne pripojené k horthyovskému Maďarsku. Spomínaný ďalekohľad sa nachádzal v Hurbanove a v poslednej chvíli, na priamu intervenciu prešovskej radnice (Dr. A. Duchoň), bol premiestnený do Prešova. Ba dokonca mal byť nainštalovaný do astronomickej kupoly na vodárenskej veži. Aj keď sa tak nakoniec nestalo, Prešov v príbehu tohto ďalekohľadu zohral iba kladnú rolu. Ďalekohľad sa mestu odvďačil tým, že „aktívne spolupracoval“ pri objave planétky nesúcej meno Prešov. Dalo by sa povedať, že v tomto prípade ide konečne o prvý kompletne slovenský objav planétky. Bola objavená na Slovensku, slovenskými pozorovateľmi, slovenským prístrojom a aj jej pomenovanie súvisí so Slovenskom. Planétka Prešov je typickou normálnou planétkou hlavného pásu. Od Slnka je vzdialená priemerne 2,6 astronomických jednotiek a obehne ho raz za 4,14 rokov. Jej priemer sa odhaduje na 3-5 km.

Za celú 60-ročnú existenciu našej organizácie nás navštívilo približne 1 300 000 návštevníkov?

Priemerná ročná návštevnosť je v posledných rokoch približne 25 000 osôb, z čoho asi 77% tvoria žiaci zo škôl. Školské skupiny k nám chodia nielen z Prešova a blízkeho okolia, ale zo všetkých kútov Prešovského kraja, dokonca aj z Košického kraja a iných vzdialenejších oblastí Slovenska. Aj jednotliví návštevníci, ktorí prichádzajú na programy pre verejnosť, sú nielen z Prešova, ale aj z Košíc, Bardejova, Vranova, Humenného, Popradu a pod. Počas prázdnin nás navštevujú aj Bratislavčania, Stredoslováci, Západoslováci a zahraniční turisti. Zo zahraničných návštevníkov prevažujú Poliáci, pre ktorých máme pripravené programy pod umelou hviezdnu oblohou v poľskom jazyku. Okrem toho ponúkame programy aj v anglickom, ruskom, nemeckom, francúzskom a maďarskom jazyku. Väčšina našich návštevníkov odchádza z hvezdárne a planetária s pocitom nadšenia a obohatenia o nezabudnuteľný zážitok.

Pripravili: Mgr. Peter Ivan a RNDr. Danica Jančuškova